

החברה החרדית כאתגר לאומי

ניצה (קלינר) קסיר המשנה ליו"ר

מפגש תא הכתבים המדיניים

12 בפברואר, 2020

החברה החרדית

**"כשם שאין פרצופותיהן
דומין זה לזה כך אין
דעתן שוין זה לזה"**

(מדרש במדבר רבה, כ"א, ב')

- החברה החרדית מגוונת והטרונגנית, ומורכבת מזרמים, פלגים וחצרות
- ניתן לזהות כקבוצות מרכזיות את הזרם הליטאי, הזרם החסידי וחרדים ספרדים
- לצד זאת, קיימות קטגוריות נוספות כבעלי תשובה, חרדים מודרניים ו'חוצניקים'
- כל אחת מהקבוצות מורכבת מתתי קבוצות *
- הקבוצות נבדלות זו מזו במאפיינים שונים ומגוונים. הן נבדלות למשל בהנהגה, בתפיסה, בתרבות ובלבוש
- לכל קבוצה הנהגה, מוסדות חינוך, מוסדות דת ובתי כנסת משלה

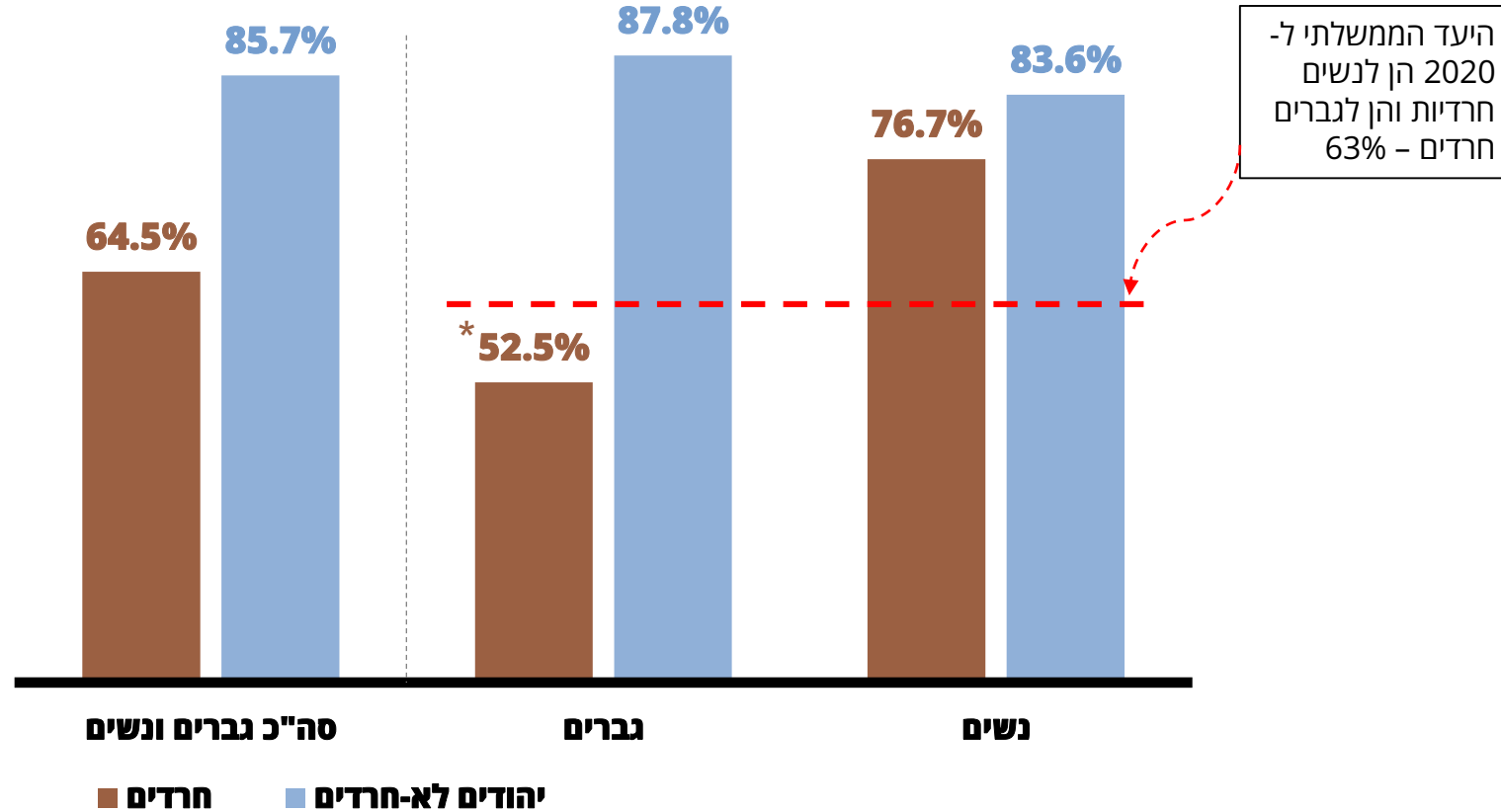
חרדים בשוק העבודה

תעסוקה

שיעור תעסוקה, שנת 2019

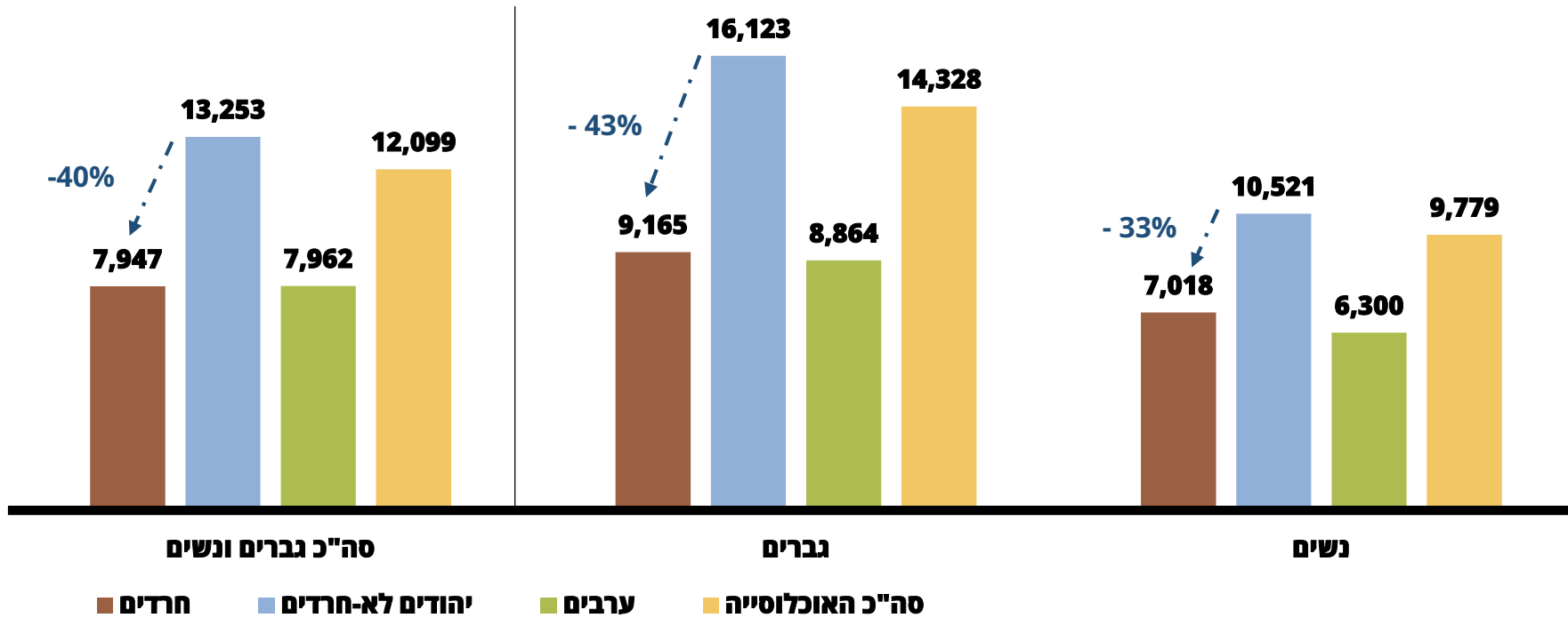
שיעור תעסוקת חרדים גדל בשיעורים ניכרים מהמחצית הראשונה של שנות האלפיים בשנת 2002 השיעור בקרב גברים היה כ-36% ובקרב נשים כ-50%

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: סקר כ"א של הלמ"ס, 2019 (חרדים - לפי הגדרה עצמית. בני 25-64); סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2018. * הנתון מושפע מהעלייה החרגה ברביע האחרון ב-2019.

הכנסה חודשית לשכיר לפי מגדר, גילים 25-64, שנת 2018

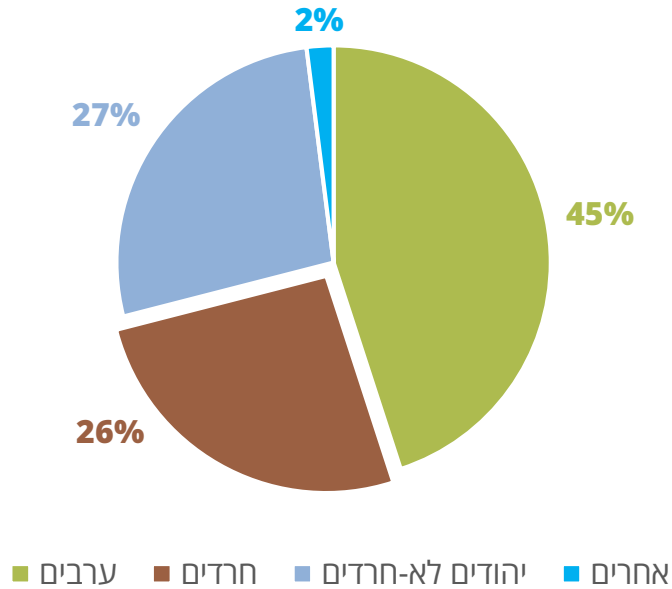

הפריון לעובד בישראל נמוך בכ-13% בהשוואה לממוצע ה-OECD, ובכ-35% בהשוואה לארה"ב

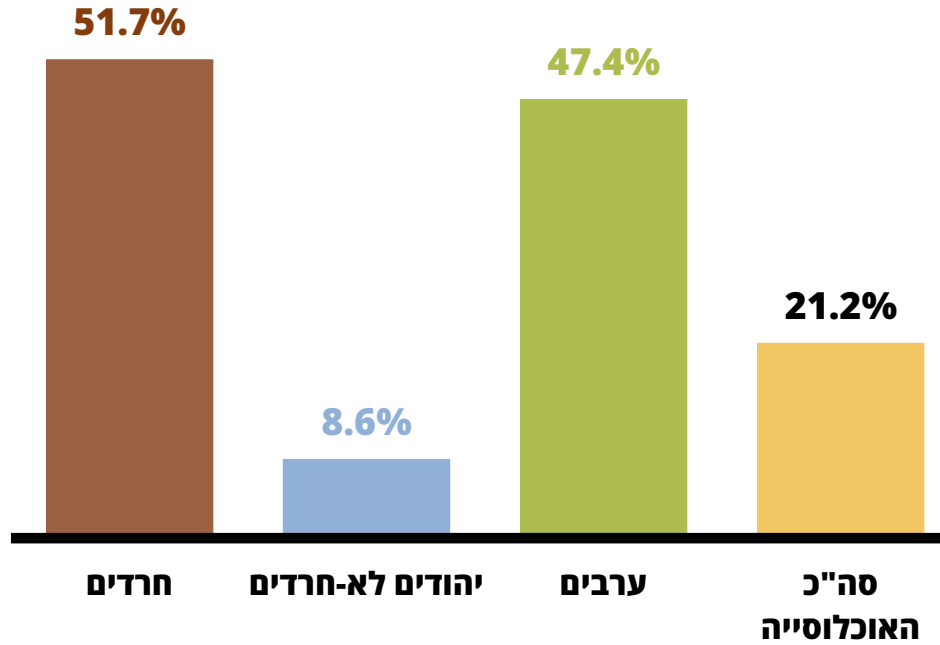
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: עיבודים לסקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2018 (חרדים - לפי הגדרה עצמית). כולל שכר מעבודה זמנית, עבודה שכירה או עבודה מזדמנת.

תמונת מצב – עוני ואיכות חיים

התפלגות האוכלוסייה הענייה, אחוזים

שיעורי העוני (נפשות)

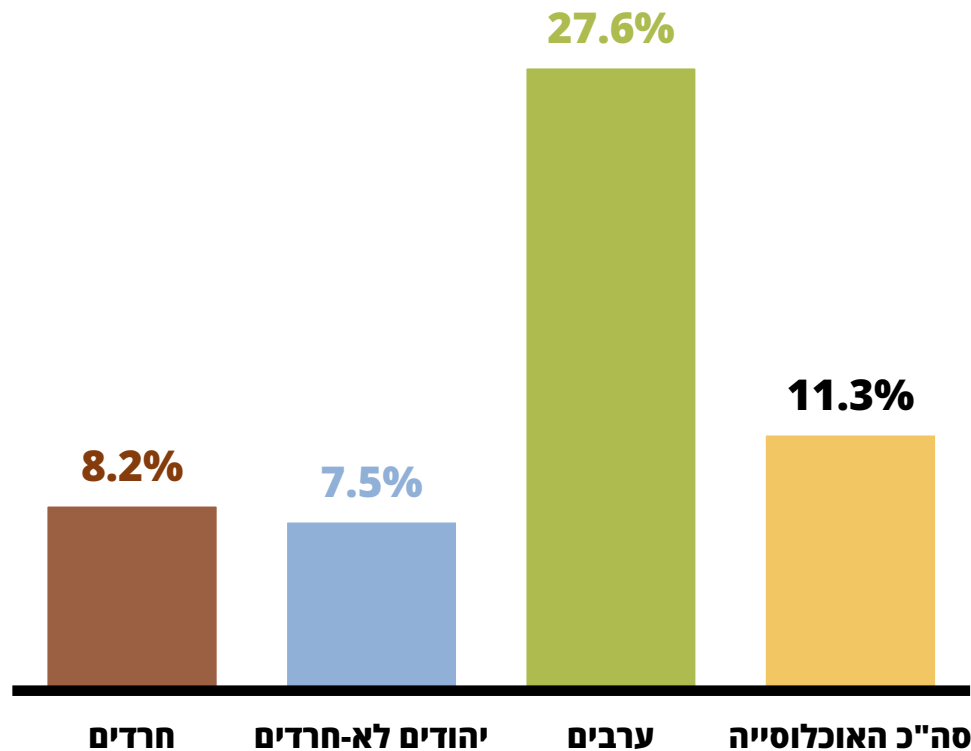
- שיעורי העוני בישראל הגבוהים ביותר ב-OECD
- ישראל במקום האחרון במדד צמיחה מכלילה (לפי מדינות השוואה של WEF)

העוני בציבור החרדי עמוק, מתמשך ובין דורי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תכבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018). נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2018. (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

שיעור האנשים שחשו עניים בשנה האחרונה

שיעור החשים בעוני
בחברה החרדית
דומה לחברה
היהודית הלא-חרדית

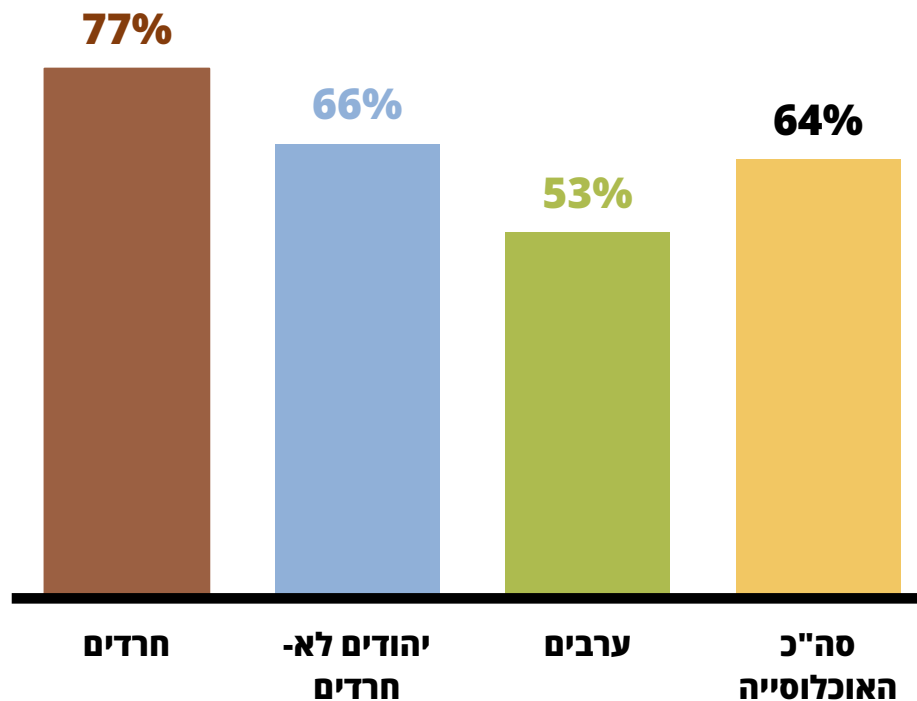
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים – לפי הגדרה עצמית). בני 20 ומעלה.

שביעות רצון ממצב כלכלי

שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי

למרות ההכנסות
הנמוכות, החרדים מרוצים
ממצבם הכלכלי

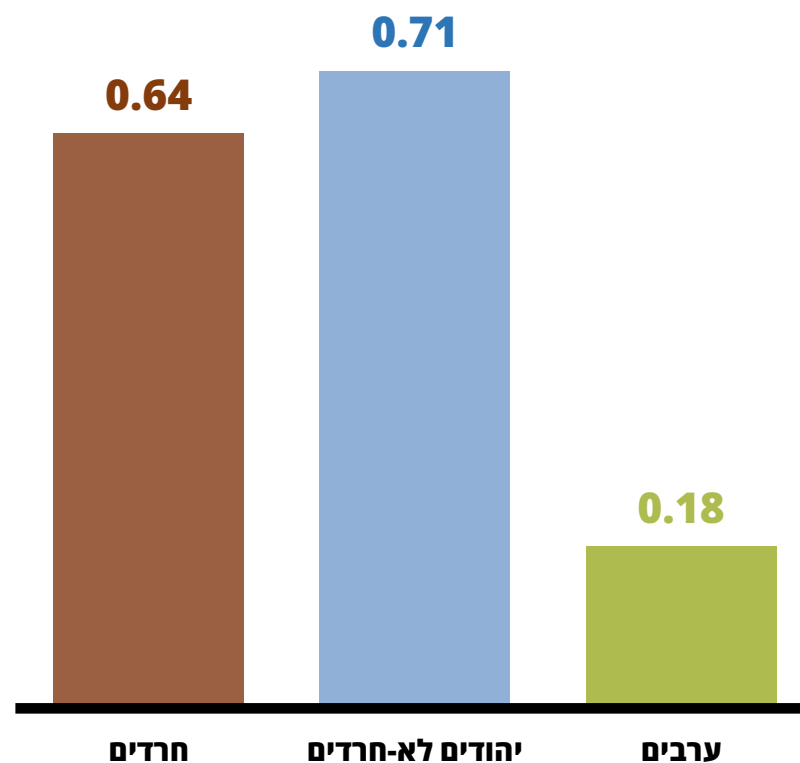
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים - לפי הגדרה עצמית). בני 20 ומעלה.

מדד איכות החיים

מדד איכות החיים (סקאלה בין 0 ל-1)

ב-3 מ-9 תחומים, איכות החיים של החרדים במקום הראשון:

- בריאות
- רווחה אישית וחיי משפחה
- חיי קהילה וחברה

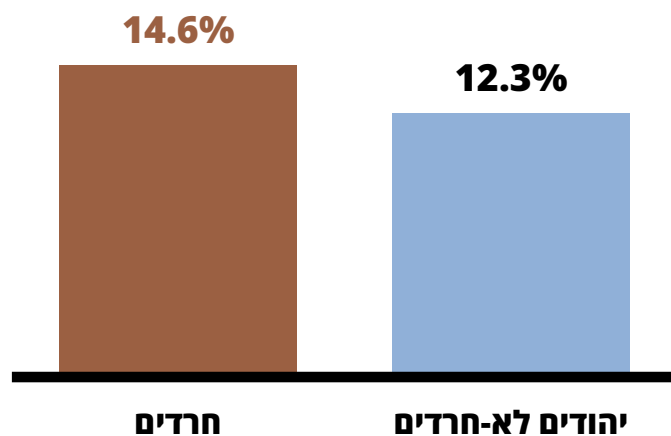
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2019. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון 2019)

הסברים ל"פרדוקס"

□ הסתפקות במועט - "פַּת בְּמַלַּח תֹּאכַל וּמַיִם בְּמִשׁוּרָה תִּשְׁתֶּה" (משנה, אבות ו, ד)

□ שמח בחלקו - "אֵיזֶהוּ עֲשִׂיר - הַשְּׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ" (משנה, אבות, ד, א)

שיעור העניים, לפי קו עוני נפרד לכל אוכלוסייה

□ קבוצת הייחוס -

החברה החרדית ולא כלל האוכלוסייה

- הסתגרות מהחברה הכללית, לשמירה על הערכים, התרבות והצביון החרדי
- התבדלות בכל תחומי החיים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018). נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

הגורמים לעוני (פלוג וקסיר קלינר*)

- ❑ מספר נמוך של מפרנסים במשק הבית
- ❑ תכני לימוד אינם מותאמים לשוק העבודה
- ❑ מספר רב של ילדים

לימוד תורה כאתוס

"**וְתִלְמֹד תּוֹרָה כְּנֶגְד כָּלֵם**" (משנה פאה א א)

"**כל המוסיף נפש אחת מישראל, כאילו בנה עולם**" (משנה תורה, הלכות אישות, טו, טז)

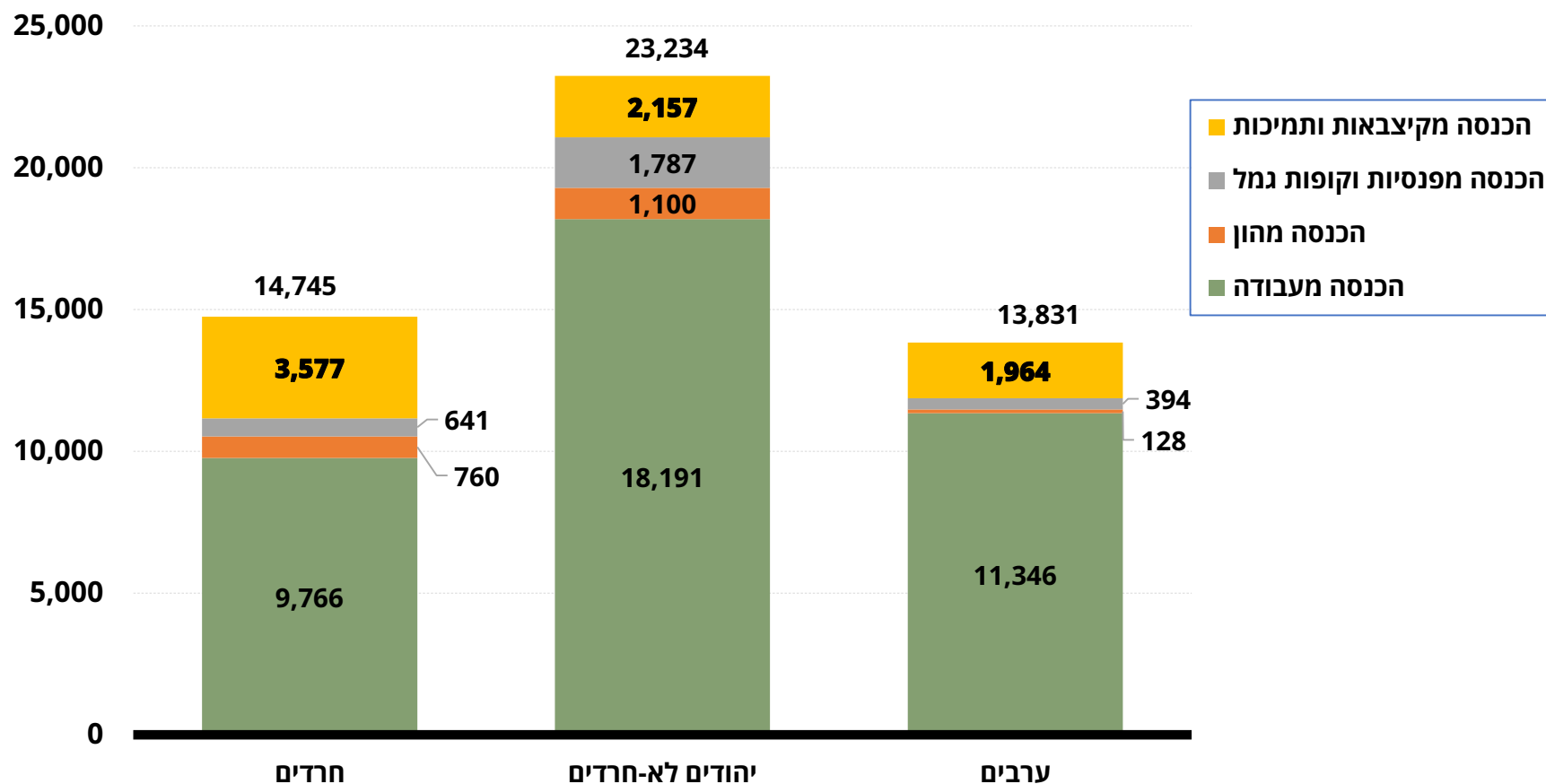
ויתור על העושר למען האושר

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. * מתוך: פלוג קרנית וניצה קסיר קלינר, "על עוני עבודה ומה שביניהם", רבעון לכלכלה.

מרכיבי ההכנסה

התפלגות ממוצע ההכנסות ברוטו של משקי בית

שי"ח, לפי סוג הכנסה, שנת 2018

מקור: עיבודים לסקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018. חרדים לפי הגדרה עצמית.

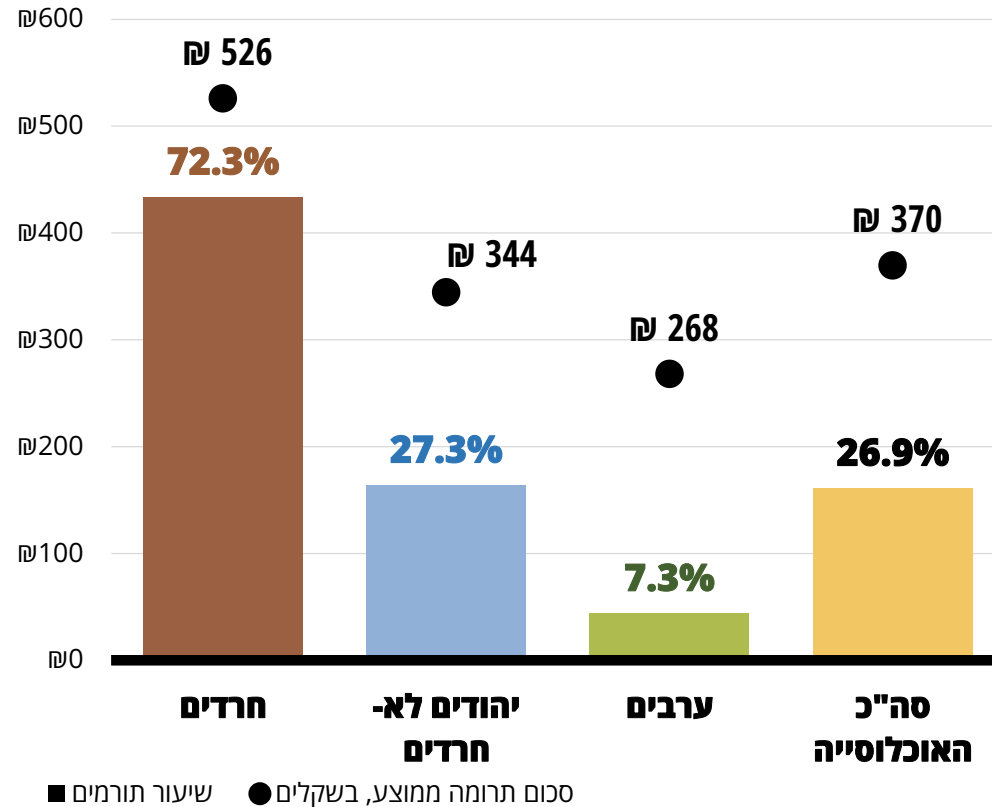
ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: תרומות

שיעור משקי הבית שנותנים תרומות, וגובה התרומה החודשית

"שקולה צדקה כנגד כל המצוות" (מסכת בבא בתרא, דף ט)

הדגש של התרומות הוא על סיוע פנים קהילתי

"עניי עירך קודמין" (בבא מציעא, דף ע"א)

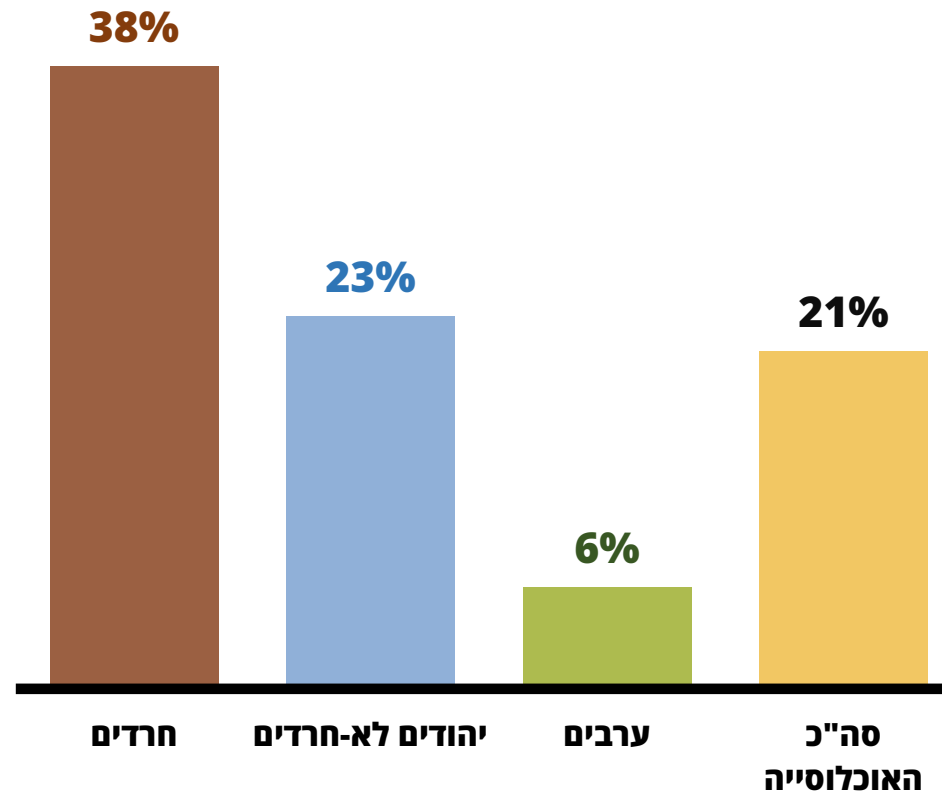
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף וצחור-שי, 2016. "מתן תרומות כספיות בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018). נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים - לפי הגדרה עצמית).

ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: התנדבות

שיעור המתנדבים

"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ
וְלֹאֲחֵיו יֵאמָר חֲזָק"
(ישעיהו, מ"א, ו')

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, חדוה לויץ ואסף צחור-שי, 2017. "מתנדבים בחברה החרדית - תפיסות ההתנדבות, היקפיה ודפוסייה", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018). נתונים: הסקר החברתי לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בני 20 ומעלה.

ציווי הלכתי ותמיכה קהילתית: הלוואות ללא ריבית

□ הלוואות ללא ריבית

□ פריסה נוחה של החזרי ההלוואה

□ דרך לחלוקת עושר בתוך הקהילה
המסייעת לתזרים המזומנים

□ הלוואות,

- באמצעות גמ"חים
- ישירות בין פרטים

"אל-תקח מאתו נשך.
ותרבות... וחי אחיך, עמך."
(ויקרא כה, לו)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", בתוך: אסופת מאמרים, סיכום פעילות הרשות ומבט על אתגרי העתיד. רשות האכיפה והגבייה ואוניברסיטת תל אביב.

הוצאות צריכה

צריכה נמוכה

- ❑ קונים כשצריך - "תרבות הצריכה המערבית" אינה שכיחה
- ❑ צריכה נמוכה של תחבורה, תקשורת, תרבות ונופש -
המהוות מרכיב מהותי מההוצאה בחברה הלא חרדית
- ❑ שימוש חוזר במוצרים - בתוך ובין משפחות
- ❑ נופש - החלפת דירות

מחירים זולים

- ❑ מחירים נמוכים - מחירים מותאמים ליכולת הקנייה (מותגים ייעודיים)
- ❑ קנייה קולקטיבית מאורגנת (ניצול כוח הקנייה)

**"תלמיד חכם, מכלכל
דבריו במשפט, אוכל
ושותה זון את אנשי ביתו
כפי ממונו והצלחתו"**

(משנה תורה, הלכות דעות, ה, כ)

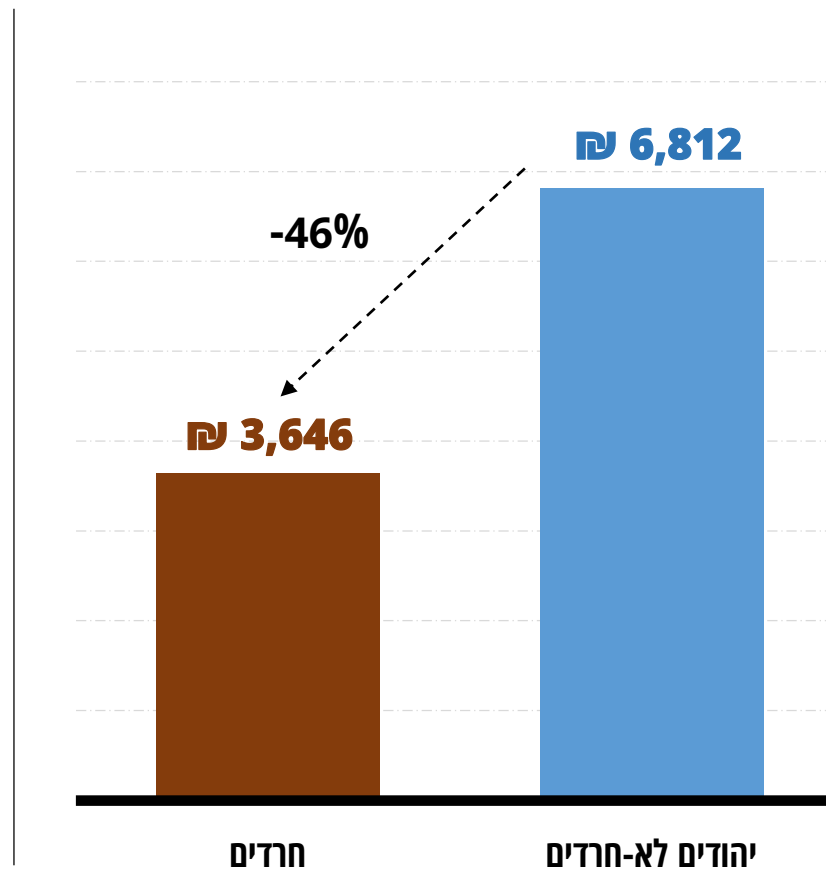
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

הוצאות צריכה

הוצאה חודשית לתצרוכת לנפש

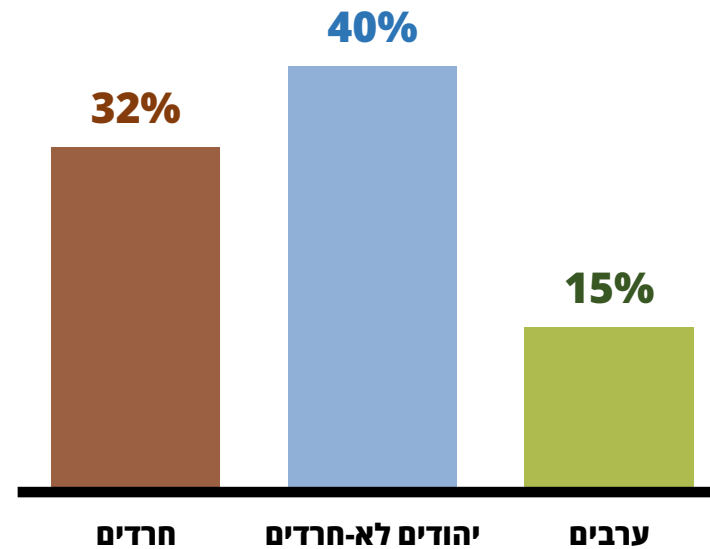
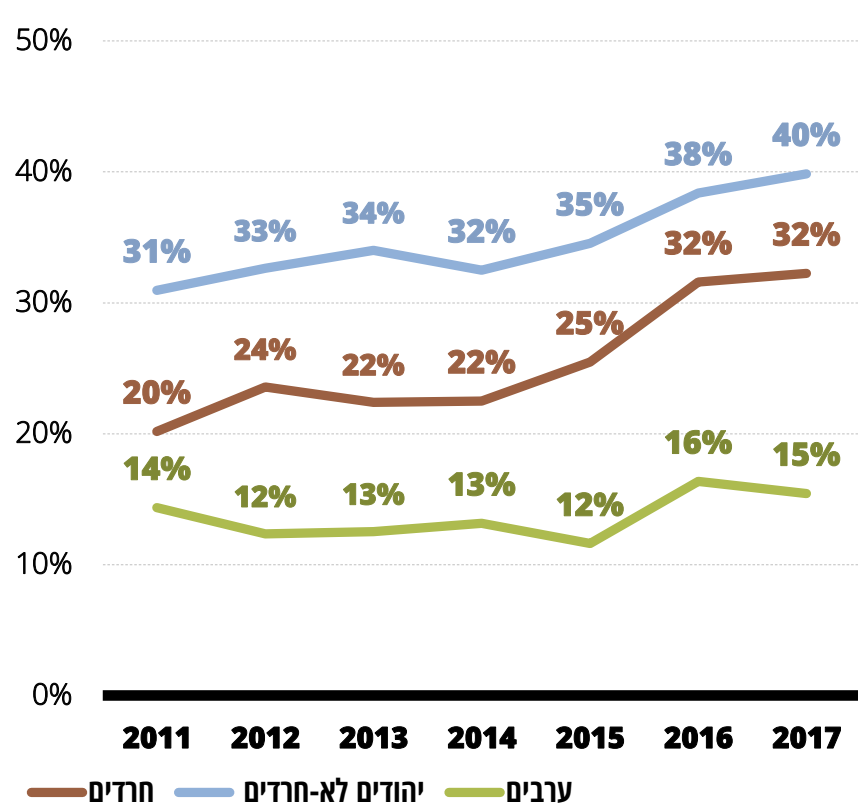
ההוצאה החודשית לתצרוכת במשק בית חרדי נמוכה ב-12% מההוצאה החודשית במשק בית יהודי לא-חרדי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018). נתונים: סקר הוצאות משקי בית לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התנהלות פיננסית

שיעור המצליחים לחסוך מהתקציב השוטף של משק הבית

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2017. "רווחה ויציבות פיננסית בחברה החרדית: עניים אך חוסכים", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: עיבודים מיוחדים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לסקרי אמון צרכנים, 2011-2017 (חרדים - לפי הגדרה עצמית). בני 21 ומעלה.

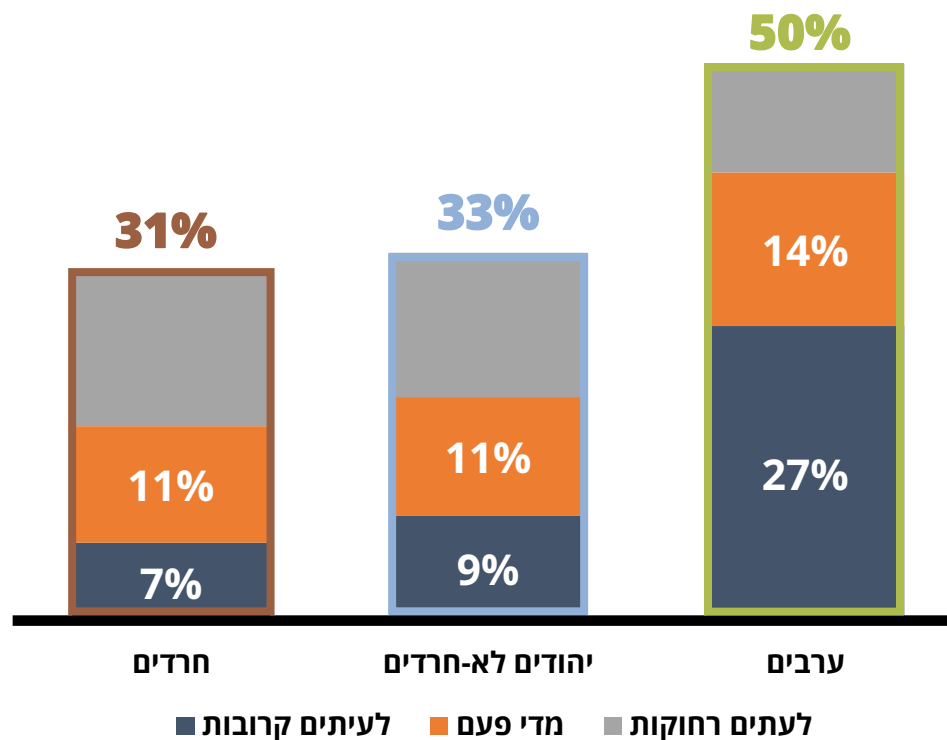
סיכום ומשמעויות למדיניות

האנשים שאי פעם חשו עניים

שיעור הפרטים שאי פעם חשו עניים

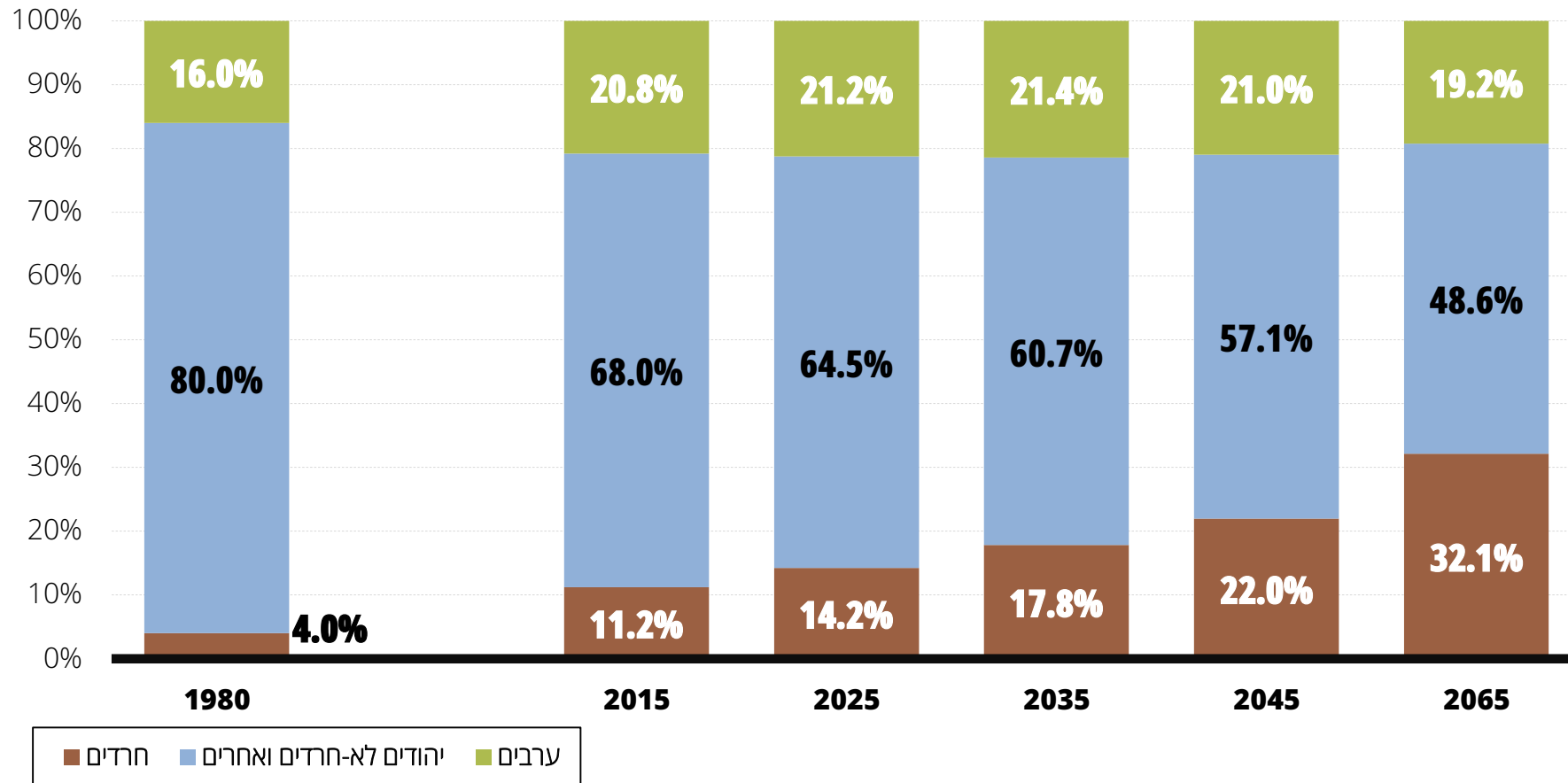
שיעור האנשים שאי פעם
חשו עניים בחברה החרדית
נמוך בהשוואה לחברות
האחרות במדינה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית - היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות (עדכון ל-2018). נתונים: סקר חברתי לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בני 20 ומעלה).

אוכלוסיית ישראל

תחזית התפלגות האוכלוסייה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: שנת 1980 - עיבודים מנתוני הלמ"ס. שנים 2015-2065 - מצגת "אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2017 ותרחישים לגידול האוכלוסייה בעתיד", אחדד חליחל, הלמ"ס.

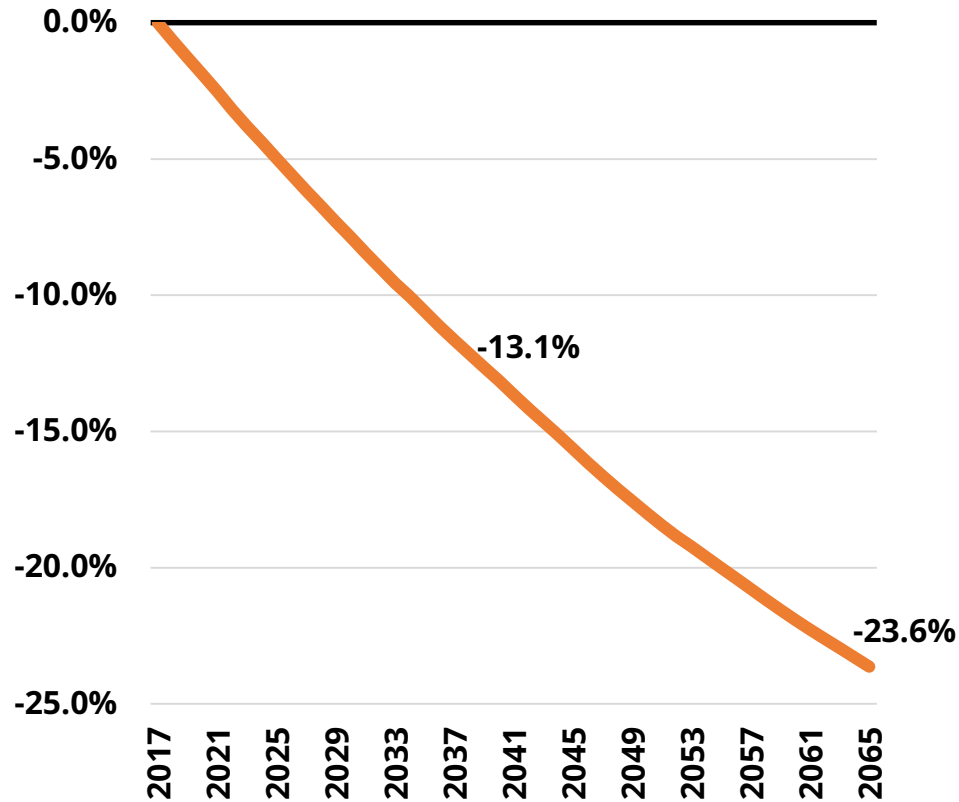

סימולציית הכנסה

המכון
החדש
למחקרי
מדיניות

השפעת הדמוגרפיה על ההכנסה מעבודה לנפש, סימולציה

לשינוי הדמוגרפי הצפוי, השלכות
מרחיקות לכת על מגוון תחומי החיים

שילוב איכותי של החברה החרדית
בתעסוקה ובכלכלה הוא צורך חשוב

- לחברה החרדית – ההכנסות בחברה החרדית נמוכות וחלק מהחברה ענייה מאוד, עוני של ילדים
- לכלל החברה – צמיחה, רמת חיים, מיסים ותשלומי העברה, הוצאה על שירותים ציבוריים, מרקם חברתי וחוסן לאומי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, עבודה בתהליך. * סימולציה המתייחסת לאי התכנסות של שיעורי התעסוקה וההכנסות. בבסיסה תחזיות אוכלוסייה 2015-2065, חלופה בינונית, של הלמ"ס.

אתגרי המדיניות

- השילוב החלקי של החברה החרדית בשוק העבודה והעוני בקרבה, לרוב, אינם תוצאה של כשלים, אלא בחירה באורח חיים שעבורם מוביל לתועלת גבוהה יותר
- אמצעי מדיניות משפיעים גם על החברה החרדית, אך האפקטיביות של כלי המדיניות הסטנדרטיים עשויה להיות נמוכה בחברה החרדית

החברה הישראלית מורכבת מפסיפס של אוכלוסיות ויש חשיבות ומקום לכולן. פתרונות מדיניות צריכים להיות מותאמים לצרכים הייחודיים של כל ציבור ובכלל זה הציבור החרדי, ומפרספקטיבה של צרכי כלל החברה ובלי לשנות את האוכלוסיות השונות

וזו... תפיסת המכון על רגל אחת

תודה על ההקשבה

המכון
החודי
למחקרי
מדיניות